

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen készült az
Európai Unió támogatásával. Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-
16-2016-00014

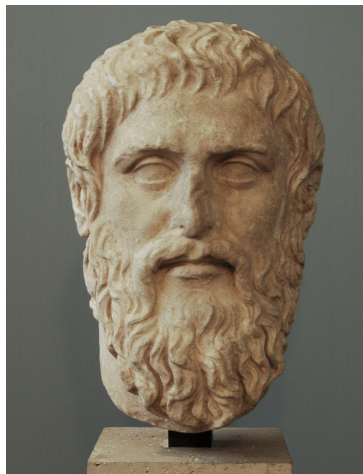
FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

1. TÉMA: Platón élete és művei

Dr. habil. Mogyoródi Emese

1. Téma

Platón élete és művei

FILOZÓFIATÖRTÉNET ÉS KORTÁRS FILOZÓFIA: PLATÓN

1. TÉMA: Platón élete és művei

Dr. habil. Mogyoródi Emese

1. Lecke

Platón (428/27-347)

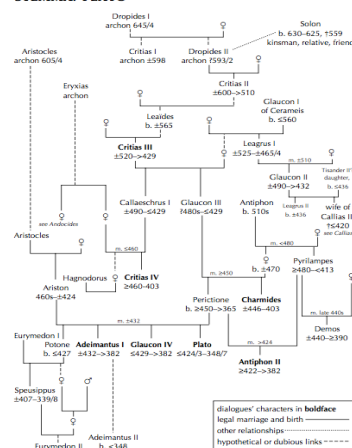
élete

10 – 15 PERC

Platón **Arisztón és Periktioné** legkisebbik fiaként született Kr.e. 428/27-ben Athénban (vagy Aiginán), előkelő arisztokrata családban.¹ Atyai ágon a családfát Athén utolsó királyára (a mitikus **Kodroszra**) vezették vissza, anyai ágon Dropidészen (593/2?) keresztül **Szolónra**, a híres attikai törvényhozóra, akinek „rokona és barátja” volt. Tudunk Platón két bátyjáról, **Galukónról** és **Adeimantosról**, valamint nővéréről, **Potónéról**. Platón atyja valószínűleg viszonylag fiatalon (feltehetőleg még Platón gyermekkorában) meghalt, ugyanis ismeretes anyja második házassága saját nagybátyjával, Pürilampésszel (közös gyermekük **Antiphón**).

244 PLA

STEMMA: PLATO

¹ Diogenész Laertiosz (III.4.) tanúsága szerint születéskor az **Arisztoklész** nevet kapta, a „Platón” (= „széles”) név később kapott gúnyneve, vagy széles vállainak (ugyanis jó birkózó volt) illetve homlokának köszönhetően, vagy dagályos stílusa következtében. (A történet hitelességét a filozófiatörténészek megkérdőjelezik.) Platón születési dátumára nézve újabban létezik egy eltérő datálás is: Kr.e. 424/3 (Nails, Debra: *The People of Plato*. 2002).

Közvetlen családtagjai között számos prominens személy található, akik társadalmi és politikai szempontból fontos szerepet játszottak az V. századi Athén életében:

- anyja **Kharmidész** nővére és **Kritiasz** unokatestvére volt

Kritiasz (kb. 460-403)
a peloponnészoszi
háborút követő
oligarchikus rezsim, a
Harminc Zsarnok
egyike volt

Kharmidész (kb. 446-
403) kikötőparancsnok
a Harmincak alatt

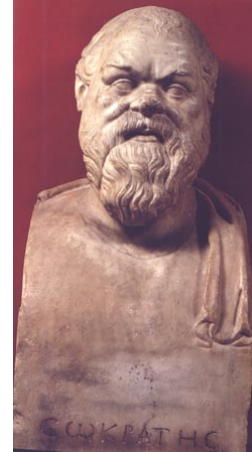
- mostoha apja, **Pürilampész** közeli viszonyban állt **Periklészszel**, és politikájának prominens képviselője volt

Platón tehát családja révén **politikai pályára volt predesztinálva**, amittől azonban saját elbeszélése szerint részben éppen az oligarchikus hatalomátvétellel (melyben rokonai is részt vettek) bekövetkező visszaélések és az azt követő polgárháború eseményei (részben Szókratész néhány évvel később bekövetkező beperlése és halálra ítéltése) térítette el:

„Annak idején, amikor még ifjú voltam, magam is úgy jártam, mint sokan mások. Tervbe vettem, hogy amint a magam ura leszek, tüstént a politikai életbe fogom vetni magam. **De közbelépett a sors, a politikai helyzet különös fordulatainak formájában.** A következők történtek ugyanis. Minthogy az akkori kormányforma ellen sokan szenvedélyes harcot folytattak, lázadás tört ki, és az új uralomnak ötvenegy férfiú lett a vezetője. [...] Minthogy volt közöttük néhány rokonom és ismerősöm, tüstént fel is szólítottak, vegyek én is részt munkájukban, mintha ez egészen természetes lett volna tőlem. És senki se csodálkozzék azon, ami akkor megesett velem, hiszen tapasztalatlan ifjú voltam. **Azt hittem ugyanis, hogy kormányzatuk célja az államot a törvénytelenység állapotából az igazságosságon alapuló élet felé vezetni,** s éppen ezért feszült figyelemmel váraкоztam, vajon mit fognak csinálni. És mit kellett látnom? Azt, hogy **rövid idő leforgása alatt sikerült nekik a régi kormányzatot, mint aranykori állapotot újból kívánatosná tenniük**” (*Hetedik levél* 324b-c. Ford. Faragó László).

Platón életére vonatkozóan kevés történetileg hitelesíthető tény áll rendelkezésünkre. Dialógusaiban saját **magára mindössze három utalást tesz** (a *Szókratész védőbeszédében* kettő, a *Phaidónban* egy található), rá vonatkozó forrásaink viszont hellenisztikus koriak vagy még későbbiek.

Noha dialógusai alapján egyértelműen nagy hatást tett rá, nem tudható például bizonyosan, hány éves korától ismerte **Szókratészt**, s vajon tanítványai köreibe tartozott-e. Valószínűsíthető azonban, hogy (Kharmidészen és Kritiaszon keresztül) már gyermekkorában találkozott Szókratésszel, 18-20 éves kora körül nézeteivel is közelebbről megismerkedhetett, és Szókratész haláláig személyes kapcsolatban állt vele.

Tudjuk, hogy Platón Szókratész halálát követően (399 után, vagy néhány évvel később) néhány társával együtt elhagyta Athént (mivel a pert és a halálos ítéletet követően Szókratész barátai nem érezték biztonságban magukat), és **Megarába**

menekült a matematikus Eukleidészhez. Egyes tudósítások szerint ezt követően **Kürénébe** (a matematikus Theodóroszhoz), **Dél-Itáliába** (Philolaoszhoz) és **Egyiptomba** (a „prófétákhoz”) utazott. Ezeket az utazásokat ő maga nem említi, és vitatottak, de nem kizárhatóak.

Annyi bizonyos, hogy majd negyvenéves korában, 389/88-ban valóban ellátogatott Dél-Itáliába (feltehetőleg a püthagoreus Arkhüaszhoz Tarentumba), majd eljutott Sziciliába, I. Dionüsziosz türannosz szürakuszi udvarába, ahol megismerkedett a szürakusziak kiábrándítóan kicsapongó életmódjával, de filozófiájával nagy hatást tett Diónra, az uralkodó sógorára, akivel életre szóló barátságot kötött.

Szirakúza (ókori Szürakuszi), görög színház (Kr.e. V. sz. vége)

Az a későbbi évszázadokban keletkezett anekdota, miszerint Platón I. Dionüsziosz eladta (vagy parancsára eladták) rabszolgának és egy kűrénéi (vagy spártai) férfi váltotta meg, történetileg kétséges, bár szórakoztató. (Egyes források ezt a történetet második szicíliai útjához kötik.)

Virtuális túra Szürakuszaiban

<https://www.lci.fr/voyages/video-italie-a-la-re-decouverte-de-syracuse-grace-a-la-3-d-2101671.html>

További olvasmányok:

Platón: *Hetedik levél*. In: *Platón összes művei*. III. kötet. Európa könyvkiadó, Budapest, 1984, 1038-1083. o.

Taylor, A. E.: *Platón*. Osiris kiadó, Budapest, 1997, 15-26. o.

Ellenőrző kérdések:

1. Milyen, történelmi vagy politikai szempontból jelentős személyekkel állt kapcsolatban Platón, illetve családja?
2. Saját beszámolója szerint mi térítette el Platónt a politikai pályától?
3. Milyen kapcsolatban állt Szókratésszel, és mennyi ideig?
4. Milyen utazásairól tudunk?

Kiválósági kérdések, feladatok:

1. Olvasson utána, mit tudunk az ókori Szürakuszairól (alapítási ideje, alapítói, fejlettsége, ellenfelei, híres uralkodói, tudósai, vendég költői)? Mit tudunk történelméről a IV. század első felében (amikor Platón meglátogatta)?